

Het woord voorlezen en aanhoren met vreugde

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Nehemia 8, 1-12

2^e schriftlezing: Galaten 3, 19-22

3^e schriftlezing: Matteüs 7, 12-14

Inleiding

Na de terugkeer uit de ballingschap wordt het leven in Jeruzalem weer opgebouwd. Niet alleen de muren, de huizen en de tempel worden hersteld, maar ook gaat Gods wet weer functioneren. De bijbel ziet dit als een in ere herstellen van Gods oude leefregels die worden voorgelezen en aangehoord. Historisch gezien zijn het de Perzen geweest, die de Joden hebben opgedragen hun eigen wet opnieuw te handhaven. Het redactieproces dat dan door priesters en gouverneurs op gang wordt gebracht is wezenlijk geweest voor het ontstaan van de bijbel. Centraal staat de vreugde vanwege de wet.

Thema: Het Woord voorlezen en aanhoren met vreugde

Gemeente van Christus,
Wij hebben de Gulden Regel gehoord. Dat is immers zoals de woorden van Matteüs 7,12 bekend staan.

Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen. Dat is het hart van de Wet en de Profeten.

In werkelijk heel veel culturen en godsdiensten komt de kern van deze Gulden Regel in de een of andere vorm voor.¹ Typerend is het wederzijdse karakter.² Wie niet alleen bedenkt wat hij of zij zelf prettig vindt, maar daaraan direct een spiegelmoment verbindt, bouwt een heilzame gedachtegang in. Dat is de denkbeweging die alle afwegingen, die daarna volgen, niet alleen toetst aan het eigenbelang, maar direct ook aan het belang van de ander. Sterker nog, deze twee worden onlosmakelijk gepresenteerd, een sterk argument om dingen wel of juist niet te doen.

Afgeleid zijn in het Nederlands spreekwoorden als: 'Wie goed doet, goed ontmoet' en 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.' Jezus brengt deze waarheid als een samenvatting van de kern waar het in de wet en de profeten van Israël om draait. 'Heb je naaste lief als jezelf,' het is niet alleen in het Evangelie, maar al in Leviticus te lezen.³ deze concentratie is geen eenvoudige samenvatting, zoals je het op school leert om een uittreksel te maken van een grote tekst. Bewust ontdekt Jezus de wet van zijn zwaarte, de profeten van hun dreiging. Hij grijpt terug op de bedoeling van de profeten, de geest van de wet.

De moraal is niet bedoeld om mensen te dwingen. Het gaat er niet om mensen te forceren. Het is een wijdverbreid misverstand dat ethiek er is om mensen voor te schrijven hoe het moet. Er moet helemaal niets! Als Gods Geest vaardig over mensen wordt, dan doen zij Gods wil, maar niet tegen hun eigen zin! Dat is de kern van de zaak als het gaat om de vervulling met de heilige Geest. Daarom is het ook Paulus in de Galatenbrief te doen.

Als wij van de apostel gehoord hebben dat hij niet langer voor de wet leeft, maar voor God, dan is het mijn overtuiging dat hij ten diepste dit bedoelt. Paulus weet dat hij de wet in al z'n uitwerkingen niet letterlijk kan naleven. Hoe goed hij zijn best ook doet, daarin zal hij falen. Als het daarbij zou blijven was het triest met hem gesteld. Zo gezien is ook de eerste reactie van de toehoorders van Ezra begrijpelijk. Na lang de wetsrol niet meer hebben horen voorlezen, schrikken zij waarschijnlijk enorm, vooral wanneer zij de uitleg horen die Ezra geeft end dan zullen ongetwijfeld ook de sancties aan de orde zijn gekomen zoals wij die in al hun strengheid beluisteren in het Oude Testament. Maar als je de Tien Woorden mag aanhoren als woorden ten leven, en dat moet toch werkelijk de bedoeling zijn geweest, ook in het oude Israël, dan is het horen van de woorden reden tot vreugde.

Paulus was zelf een fanatiek ijveraar voor de wet geweest, echt wel een extremistisch mannetje. Paulus was immers als jonge man een vroom gelovige die niet aarzelde ketters over te leveren aan de religieuze autoriteiten. Goed beschouwd was Paulus toen hij nog Saulus heette, eigenlijk een inquisiteur. Maar deze Saulus, drager van een koningsnaam, is een Paulus geworden, letterlijk 'een kleine', iemand die een nederig mens wil zijn, iemand die zelf heeft leren leven uit genade. Voor deze Paulus is Jezus de bemiddelaar die de liefde van God opnieuw zichtbaar heeft gemaakt. Voor hem is het vertrouwen op Jezus nodig geweest om tot een fundamenteel andere verhouding tot God te komen. In deze zin staat Jezus, niet alleen voor Paulus, maar voor miljoenen christenen, als uniek te boek, misschien ook wel voor u en mij.

Maar 'uniek' kan de verwoording van de Gulden Regel door Jezus dus niet genoemd worden. Rabbijnen, schriftgeleerden en farizeeërs zeggen dergelijke dingen.

Ook van religieuze leiders, priesters en filosofen buiten Israël zijn, gelukkig (!) dergelijke woorden bekend. Het is ook niet omdat Jezus de enige zou zijn die dit bedacht heeft, of ermee ingestemd, dat hij voor ons van zoveel waarde is. Jezus staat in een veel bredere traditie van het vermensen van godsworden. Dat wil zeggen dat hij bewust de menselijke maat voorop heeft staan, als het gaat om de grote woorden van en over God. In deze zin sluit Jezus aan bij die stroming in het jodendom die vooral de vreugde over de wet van God heeft willen benadrukken.⁴

Over die vreugde lees je in de psalmen, in allerlei bijbelverhalen en dus ook bij Nehemia en Ezra, vlak na de Babylonische Ballingschap, wanneer het leven in Israël weer wordt opgebouwd. Het is naar mijn mening in dit verband niet terecht, om wet en evangelie tegenover elkaar te plaatsen, zoals door christenen vaak wel is gedaan. Dan zou het Oude Testament vooral de functie hebben van voorportaal, of soms zelfs afzetblok, waarna het Nieuwe Testament de volle waarheid vertegenwoordigt. Ik zie het anders. In het Nieuwe Testament wordt de vreugdevolle betekenis van het Oude Testament, inclusief de wet opnieuw ontdekt waarbij de weg die Jezus gaat de sleutel is. Maar vanzelfsprekend is die vreugde niet geweest. Vanzelfsprekend is het nooit. Nog altijd zijn er joden, net zo goed als christenen die leven met angst voor God of met grote somberheid, omdat ze zich vrijwel permanent tekort voelen schieten.

Maar de bedoeling van het voorlezen van het Woord is dat het wordt gehoord door mensen met blijdschap. Dat bij het horen dan de situatie waarin zij zich bevinden volop meedoet, is juist zo belangrijk. Niemand wordt verplicht tegen heug en meug een heilige plicht uit te voeren zonder daarmee van harte in te kunnen stemmen. Wij mogen het Godswoord horen als een hartelijke uitnodiging met de Eeuwige mee te leren denken, voelen en handelen. Dat is reden tot vreugde. Gods Geest schakelt mensen niet uit, maar in! Als wij ernaar gaan verlangen mee te doen in Gods Koninkrijk, dan betekent dat dat ook onze wil

zich oriënteert op Gods vrede en recht. Dan zullen wij ook de belangen van de mensen om ons heen gaan herkennen als in ons eigen belang inbegrepen. Niet langer zijn wij bang om onszelf tekort te doen. Voortaan is het de liefde van God en niet de angst die onze grote drijfveer is. De Gulden Regel is goddelijk, juist omdat hij menselijk is.

Gods Woord is geen abstract dogmatisch systeem dat op het leven wordt gelegd. Het gevoel dat mensen erbij hebben en hun ervaringswereld doet volop mee. Zo beleefd, wordt ethiek een afwegen van waarden, waarmee mensen in staat worden gesteld werkelijk een verschil te maken. Voor de grote theoloog, zendingsarts en Nobelprijswinnaar Albert Schweitzer (1875-1965) was dit de essentie van zijn denken voelen en vooral handelen.⁵ Wanneer mensen zich niet werkelijk in het hart geraakt voelen zullen zij niet in beweging komen, zo geloofde hij. Maar juist dat doet de Gulden Regel: mensen raken in het hart.

Laten we ons niet vastbijten in een louter kerkelijk of zelfs godsdienstig verstaan van de uitnodiging je te verplaatsen in de ander naast je. Laten we ons verheugen over deze toegang tot het goede leven, die we kunnen delen met elk die erop ingaat.

Amen.

Uitzending en zegen

Als u dit gebouw verlaat, weet u gezegende mensen. U wordt niet overvraagd wanneer Gods leefregels gaan functioneren. Wij worden niet overvraagd, ook niet als kerk in een tijd van kerkverlating. Met vreugde mogen wij dagelijks de hand aan de ploeg slaan en werken zolang het dag is, terwijl onze hand eenvoudigweg opneemt wat wij vinden om te doen.

De genade van Jezus Christus,
en liefde van God
de gemeenschap van de heilige Geest
is met jullie allen.

Amen.

Noten

¹Cf. wikipedia, lemma Golden Rule. Zie ook: Drewermann, E., *Das Matthäusevangelium. Bilder der Erfüllung*, I, *Mattheüs 1,1 - 7,29*, Olten und Freiburg 1992, 606-613.

²Of, met een duur woord, de in een functionerende samenleving onmisbare 'reciprociteit'.

³Leviticus 19,18; Mattheüs 5,43.

⁴Denk aan het joodse feest Sjimchat Torah.

⁵Cf. de speelfilm van André Haguet uit 1952, *Ik est Minuit docteur Schweitzer* / *Het is middernacht dr. Schweitzer*.

Figuur 1: Simchat torah